

คุณค่าทางวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ที่มีต่อสังคมไทยร่วมสมัย
PHRA SIRIMANGKHALAJARN'S LITERATURE VALUE TOWARDS
CONTEMPORARY THAI SOCIETY

เกรียงศักดิ์ ฟองคำ^๑
Kriengsak Fongkam

บทคัดย่อ

ความเจริญของพระพุทธศาสนาในล้านนาในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ภายหลังจากมีการสังคายนาครั้งที่ ๘ ที่วัดมหาโพธาราม หรือวัดเจ็ดยอดในปัจจุบัน ได้เกิดนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนาที่มีผลงานวรรณกรรมที่ได้รับการยอมรับทั้งในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาและคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม พระสิริมังคลาจารย์ ถือเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนาที่รจนาคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่อธิบายเนื้อหาความในพระไตรปิฎกให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยผลงานที่พระสิริมังคลาจารย์รจนาคัมภีร์ขึ้นนั้น ประกอบด้วย เวสสันดรทีปนี, จักกวาฬทีปนี, สังขยาปกาสกฏีกา, และ มังคลัตถทีปนี ผลงานวรรณกรรมทั้ง ๔ เรื่องนี้ถือเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยร่วมสมัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะวรรณกรรมเหล่านี้ได้รับการยอมรับและถูกนำมาอ้างอิงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าที่มีต่อการศึกษา คุณค่าที่มีต่อการดำเนินชีวิต คุณค่าที่มีต่อสังคม และคุณค่าที่มีต่อขนบธรรมเนียมประเพณี คุณค่าทั้ง ๔ ด้านนี้ สะท้อนให้เห็นถึงคุณประโยชน์ของวรรณกรรมที่พระสิริมังคลาจารย์ได้รจนาคัมภีร์ขึ้น ซึ่งมีได้เป็นเพียงผลของการศึกษาพระพุทธศาสนาจนสามารถรจนาวรรณกรรมขึ้นได้เท่านั้น แต่คุณค่าของวรรณกรรมเหล่านี้ยังเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของมนุษย์อีกด้วย

คำสำคัญ: คุณค่า, วรรณกรรม, สังคมไทยร่วมสมัย

---

^๑ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Abstract

The Buddhism had prosperous in lanna in B.E.20 after the 8th revised at Maha Photharam temple (or Chet Yot temple in the present time). It had appeared many literatures that accepted in Buddhist academic and value social literatures, here was a Buddhist scholar in Lanna, PhraSirimunghalaJara, was a Lanna buddhist scholar who had written important Buddhist literatures explaining clear of Tipitaka content. Phra SirimunghalaJara's literatures are Vessantaratiyani, Jakkawaratipani, Sangkayapakasini, and Mangkarathatiyani. These literatures have important values for Thai contemporary society because it was acceptable. Besides, it refers to present, especially, the educational value, living value, social value, and traditional value. These had reflected the benefit of PhrasirimangkhalaJara's literatures that was not only the result of Buddhist study and written literatures but also considered to be the way to living of human being.

Keywords : Value, Literature, Contemporary Thai Society

บทนำ

ประวัติศาสตร์ไทยและอารยธรรมของชนชาติไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งจนไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ ไม่ว่าจะในด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนในสังคมและประเทศชาติให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสันติสุข โดยมีพิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ในการรวบรวมและเป็นแนวทางในการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

ความเจริญของพระพุทธศาสนา สามารถสังเกตได้จากผลงานวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น ซึ่งเมื่อพระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จากสถาบันกษัตริย์และมีการจัดกระบวนการศึกษาไปในทิศทางที่ดี ผลสะท้อนที่ออกมาก็คือ ผลงานวรรณกรรมที่เกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากในล้านนา ที่ถือว่าเป็นแหล่งกำเนิดนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญหลายท่าน เช่น พระญาณวิลาส พระโพธิ์รังสี และพระสิริมังคลาจารย์ ที่ถือว่าเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนาที่มีผลงานวรรณกรรมที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้นำเอาผลงานวรรณกรรมเรื่อง มังคลัตถทีปนี ซึ่งเป็นการอธิบายมงคล ๓๘ ในพระไตรปิฎกมาอธิบาย นำมาเป็นหลักสูตรในการเรียนการสอนแผนกบาลีในชั้นประโยค ๔,๕,๗ ผลงานวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์มีทั้งหมด ๔ เรื่อง คือ เวสสันดรทีปนี เป็นการอธิบายถึงการบำเพ็ญบารมีของพระเวสสันดร จักวาฬทีปนี เป็นการอธิบายถึง โลกหรือจักรวาลตามคติพุทธศาสนา มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาล สังขยาปกาสฎีกา เป็นการอธิบายว่าด้วยการคำนวณนับในลักษณะต่างๆ และมังคลัตถทีปนี เป็นการอธิบายมงคลสูตร ๓๘ ประการ

ประวัติพระสิริมังคลาจารย์

พระสิริมังคลาจารย์ หรือนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ท่านเป็นพระภิกษุชาวเชียงใหม่ เมื่อประมาณ ๔๐๐ แต่หลักฐานที่จะชี้ชัดและอ้างอิงเกี่ยวกับบ้านกำเนิด ชื่อของผู้เป็นบิดา มารดา วันเดือน และปีเกิดนั้น ไม่ปรากฏชัดเจนอย่างเป็นทางการ เพียงกล่าวไว้แต่ชีวิต

ในช่วงการเป็นสมณเพศ และผลงานของท่านที่ปรากฏเท่านั้น^๒ ซึ่งท่านได้จารึกไว้ในตอนท้ายของคัมภีร์ที่ท่านได้รจนาเอาขึ้น เช่น ท้ายเรื่องเวสสันดรที่ปณี คัมภีร์เรื่องนี้รจนาสำเร็จเมื่อปีฉลู จ.ศ.๘๗๙ (พ.ศ.๒๐๖๐) ในสมัยพระเมืองแก้ว ครองเมืองเชียงใหม่ ขณะนั้นท่านเป็นมหาเถระแล้วและจำพรรษาอยู่ ณ วัดสวนขวัญ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดอันเป็นที่ประดิษฐานพระสิงห์ นั้นหมายความว่าท่านอาจจะเกิดในระหว่าง พ.ศ.๒๐๑๐ – ๒๐๒๐ ในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ.๑๙๘๕ – ๒๐๓๐) เป็นผลงานเรื่องสุดท้ายของท่าน แสดงว่าท่านคงจะมรณภาพภายหลังจากที่รจนามังคลัตถที่ปณีสำเร็จเพียงไม่กี่ปีต่อมาในระหว่าง พ.ศ.๒๐๖๘ – ๒๐๗๘ รัชสมัยพระเมืองแก้ว (พ.ศ.๒๐๖๘ – ๒๐๘๑)^๓ พระสิริมังคลาจารย์ มีชีวิตอยู่เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ในสมัยเดียวกับภิกษุไทยชาวล้านนาที่เป็นคณ ุฎจนาจารย์ที่มีชื่อเสียงอีก ๒ รูป คือ พระโพธิธรรมาธิ พ.ศ. ๑๙๔๐ – ๒๐๔๐ ผู้รจนาจามเทวีวงศ์ กับสิทธิคนิทาน และพระรัตนปัญญาเถระ ผู้รจนาชินกาลมาลีปกรณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐^๔ เมื่อท่านได้มรณภาพแล้วศพของท่านคงได้รับการถวายเพลิง ณ วัดสวนดอกนี้ และได้สร้างกุฎบรรจุอัฐิของท่านไว้ในบริเวณวัด ซึ่งขณะนั้นบริเวณวัดคงจะกว้างขวางกว่าในปัจจุบันมาก ต่อมาเมื่อชุมชนขยายตัวมากขึ้น ชาวบ้านจึงได้เข้ามาจับจองแผ้วถางทำเป็นสวนในบริเวณวัด ทำให้กุฎอัฐิของท่าน ได้อยู่ในสวนของชาวบ้านที่รุกกล้าเข้ามา และได้ถูกรื้อไปเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๐ สอดคล้องกับหลักฐานที่รองอำมาตย์โทชุ่ม ณ บางช้าง ได้เล่าไว้^๕ สันนิษฐานว่า รวมสิริอายุท่านประมาณ ๔๗ ปี ความปรารถนาสูงสุดของท่านที่บันทึกเอาไว้ท้ายคัมภีร์ว่า ในชาติสุดท้ายขอให้ข้าพเจ้าได้บรรลुเป็นอรหันต์ ที่เป็นอุดมผล ประกอบด้วยคุณทุกอย่าง ถ้าพระศรีอาริยมตไตรย มาตรัสรู้เป็นที่พึงของสรรพสัตว์เมื่อใด ขอให้ข้าพเจ้าได้สดับพระธรรมเทศนาของพระองค์และได้บรรลุผลสูงสุดอันประกอบด้วยคุณทั้งมวลเทอญ^๖ ตลอดระยะเวลาในการดำรงตนภายใต้ผ้ากาสาวพัสตร์ของพระสิริมังคลาจารย์ท่านได้ฝากผลงานวรรณกรรมที่สำคัญไว้กับพระพุทธศาสนา ๔ เรื่องจนกระทั่งวาระสุดท้ายชีวิต^๗

^๒ พระมหาสังวร สีลสวโร, พระสิริมังคลาจารย์ มหาปราชญ์แห่งล้านนาไทย, (ม.ป.ท. ม.ป.ป.), หน้า ๒๒.

^๓ พระมหาสง่า ธีรสวโร และคณะ, ชีวิตและงานพระสิริมังคลาจารย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑ - ๕.

^๔ สดุกถณ จังกาจิตต์, “จามเทวีวงศ์”, วรรณสารอักษรศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (เล่มที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๑๘), : ๑๑๗.

^๕ ศักดิ์ศรี แยมันดดา, ตามรอยพระสิริมังคลาจารย์สังฆปราชญ์ล้านนา, (เชียงใหม่ : โรงพิมพ์จรรยาฟิล์ม, ๒๕๕๖), หน้า ๙ - ๑๐.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๒.

^๗ พระมหาสง่า ธีรสวโร และคณะ, ชีวิตและงานพระสิริมังคลาจารย์, หน้า ๒.

ผลงานด้านวรรณกรรม

พระสิริมิ่งคลาจารย์ ได้ชื่อว่าเป็นนักปราชญ์แห่งล้านนาอีกท่านหนึ่งที่มีความรู้ความสามารถแตกฉานในด้านภาษาบาลีและพระไตรปิฎก ดังจะเห็นได้จากการที่ท่านได้รจนาคัมภีร์สำคัญๆ ไว้ ๔ เรื่องด้วยกัน คือ เวสสันดรทีปนี จักกวาฬทีปนี สังขยาปกาสกฏีกา และมังคลัตถทีปนี ในแต่ละเรื่องนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงหลักการการใช้ภาษาบาลี หลักการทางพระพุทธศาสนา และความเป็นเอกลักษณ์ของท่านในเรื่องการรจนาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจากการศึกษาพบว่าตลอดช่วงอายุของพระสิริมิ่งคลาจารย์ท่านได้รจนาคัมภีร์ ๔ คัมภีร์ โดยมีรายละเอียดของผลงาน ดังต่อไปนี้

๑. คัมภีร์เรื่อง เวสสันดรทีปนี

คัมภีร์เรื่อง เวสสันดรทีปนี เป็นผลงานวรรณกรรมที่อธิบายถึงความโดดเด่นในเรื่องการบำเพ็ญทานบารมี อีกทั้งในผลงานชิ้นนี้เป็นผลงานที่มีโครงสร้างสมบูรณ์แบบตามลักษณะคัมภีร์บาลี คือ ขึ้นต้นด้วยปณามคาถา หรือ ที่เรียกว่าคาถาไหว้ครู ซึ่งตามปกติ พระอาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์ภาษาบาลี เช่น อรรถกถา ฎีกา ถือเป็นธรรมเนียมที่เรียบเรียงไว้เป็นเบื้องต้นประกอบด้วยคำสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย บอกความมุ่งหมายในการแต่งและอ้างถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้อาราธนาให้แต่ง และขอควรทราบอื่น ๆ และเป็นการดำเนินเรื่องไปตามลำดับขั้นตอน ด้วยการบอกชื่อผู้แต่ง เช่นเดียวกับพระสิริมิ่งคลาจารย์ ก็ยกเอา อรรถกถาเวสสันดรชาดก มาเป็นฐานในการอธิบาย เมื่อเห็นคำใด มีความหมายไม่ชัดเจน ควรแก่การอธิบายความหมาย ก็จะหยิบยกคำนั้นขึ้นมาอธิบาย อีกทั้งในการอ้างข้อมูล ถ้าข้อมูลมีความเห็นแตกต่างกัน ท่านก็จะเสนอข้อมูลไว้ทั้งหมด แล้วยกให้ผู้อ่านพิจารณาตัดสินเองว่า คำอธิบายใดเหมาะสม

พระสิริมิ่งคลาจารย์ แต่งเวสสันดรทีปนีขึ้นมา เพื่ออธิบายคำและหลักธรรมที่เข้าใจยากจากคำศัพท์ต่างๆ ที่ใช้ในสมัยนั้น ด้วยการขยายความ เสริมความ และตีความอย่างละเอียด โดยการใช้ประโยคสั้นๆ ภาษากระชับ แต่ไม่เสียความ อธิบายเป็นขั้นตอน ตามลำดับของคาถา ไม่มีการตัดตอน เพื่อเป็นหลักในการศึกษาและเข้าใจตามเนื้อเรื่อง โดยอ้างอิงข้อมูลและหลักฐานจากคัมภีร์ต่างๆ ผนวกกับการเสนอข้อคิดเห็นของพระเถระนักปราชญ์ร่วมสมัย ทั้ง ๓ รูป คือ พระอนิมาทัสสี พระมหาปุสสเทวะ และพระรัตนบัณฑิต อาจกล่าวได้ว่า มหาเวสสันดรทีปนีนี้ เปรียบเสมือนการวิจัยทางวิชาการที่ต้องการถอดองค์ความรู้จากเวสสันดรชาดก ออกมาให้กระจ่าง มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งพยัญชนะและอรรถนั่นเอง พระสิริมิ่งคลาจารย์ได้รับงานเสร็จในปี จุลศักราช ๘๗๙ ตรงกับพุทธศักราช ๒๐๖๐ ณ วิหารวัดสวนขวัญ^๔

^๔ ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา, ตามรอยพระสิริมิ่งคลาจารย์สังฆปราชญ์ล้านนา, หน้า ๑๒ - ๑๓.

เวสสันดรที่ปณี เป็นคัมภีร์ประเภทอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในพระไตรปิฎก โดยมีการอ้างอิงจากคัมภีร์ต่างๆ เป็นเครื่องประกอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะให้เป็นหนังสือสอนเนื้อความ อธิบายเนื้อหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ อาศัยอรรถกถาเวสสันดรชาดกเป็นโครงสร้างหลัก ขยายความออกไปอย่างพิสดาร ดังจะเห็นได้จากโครงสร้างของเวสสันดรที่ปณี ที่มีการเริ่มต้นด้วยปณามคาถาหรือบทไหว้ครู และยกเอาอรรถกถาเวสสันดรเป็นที่ตั้ง จากนั้นอธิบายให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง ง่ายต่อการทำความเข้าใจ เวสสันดรที่ปณี เป็นคัมภีร์เรื่องแรกในผลงานของพระสิริมังคลาจารย์ที่แสดงนคกถา หรือบทส่งท้าย ไว้ค่อนข้างชัดเจนว่า ผู้แต่งคือใคร สถานที่แต่งช่วงสมัยที่แต่ง และปีที่แต่งเสร็จ จากนั้นก็ขออนิสงส์แห่งการแต่งให้ผู้แต่งและบุคคลทั้งหลายมีความสุข ความเจริญในโภคสมบัติและธรรมสมบัติ ขอให้ผู้แต่งได้พบพระศรีอาริยมตตไตรยได้พึงธรรมแล้วบรรลुพระอรหันต์^๔

๒. คัมภีร์เรื่อง จักรวาลที่ปณี

ผลงานเรื่องนี้เป็นเรื่องเดียวที่ไม่เหมือนกับผลงานเรื่องอื่น ๆ เพราะไม่ได้เป็นการอธิบายคัมภีร์เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เรื่องนี้ พระสิริมังคลาจารย์ได้ผูกโครงเรื่องขึ้นก่อน โดยแบ่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจักรวาลออกเป็นตอน ๆ จากนั้นก็อธิบายเรื่องราวตอนนั้น ๆ อย่างละเอียดละออก โดยอ้างหลักฐานจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่าง ๆ มาประกอบ เนื้อหาของเรื่องจักรวาลที่ปณี ได้แบ่งออกเป็น ๖ กัณฑ์ กล่าวคือ ๑. เรื่องจักรวาลพร้อมทั้งสิ่งที่มีรูปร่าง ๒. เรื่องภูเขาต่าง ๆ ในจักรวาล ได้แก่ เรื่องภูเขาสิเนรุ ภูเขาอุคนธร ภูเขาหิมพานต์ ๓. เรื่องลาลัย หรือสายน้ำ แบ่งออกเป็น เป็นมหาสมุทร สรรพ แม่น้ำทั้ง ๕ ซาลาลัยมีโบกขรณี ๔. เรื่องทวีป แบ่งออกเป็นทวีปใหญ่ ๔ มีชมพูทวีป อุตตรกุรุทวีป ๕. เรื่องภูมิ แบ่งออกเป็น อบายภูมิ เทวภูมิ อสูร กามาวจรเทพ ๖ ชั้น และพรหมโลก ๖. วินิจฉัยเบ็ดเตล็ด ประกอบด้วย เรื่องอายุ อาหาร เรื่องการคำนวณภูมิ เรื่องต้นไม้ เรื่องโลก และความไม่มีที่สิ้นสุด ลงท้ายด้วยปัจฉิมคาถา

คัมภีร์จักรวาลที่ปณีนี้ มีความพิเศษกว่าเรื่องอื่น ๆ เพราะคัมภีร์เรื่องนี้ไม่ได้เป็นอรรถกถาของคัมภีร์เรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เป็นการผูกโครงเรื่องขึ้นก่อน แล้วจึงอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ตามที่ตั้งหัวข้อไว้ โดยใช้หลักฐานอ้างอิงจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่น ซึ่งเป็นการแสดงถึง “โอกาสโลก” พื้นที่สถานที่ต่างๆในจักรวาล โดยกล่าวถึง “ชีวิต” ที่อยู่ตามสถานที่เหล่านั้น เพื่อให้การอธิบายพื้นที่หรือสถานที่นั้นๆชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเนื้อหาโดยย่อ คือ โลกหรือจักรวาลตามคติพุทธศาสนา มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาล เขาพระสุเมรุเป็นที่ตั้งของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นที่ประทับของพระอินทร์

---

^๔ พระอนุสรณ์ กิตติคุณ และคณะ, “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระสิริมังคลาจารย์”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๖๐.

๓. คัมภีร์เรื่อง สังขยาปกาสะกฏีกา

เป็นการอธิบาย “สังขยาปกาสะกฏีกา” ซึ่งพระสิริมังคลาจารย์ได้รจนาเป็นร้อยแก้ว เพื่ออธิบายขยายความให้เข้าใจง่ายขึ้น นอกจากนั้น มาตรการต่าง ๆ ซึ่งมีหลายแบบและหลายมิติ พระสิริมังคลาจารย์ก็ได้นำมาติของอาจารย์ต่างๆ มากล่าวเทียบไว้เพื่อความฉลาดรอบรู้ในสังขยาทั้งหลาย^{๑๐} เนื้อหาโดยย่อของสังขยาปกาสะกฏีกา ว่าด้วยการคำนวณนับในลักษณะต่างกัน ๖ ประเภท มาตรการนับ คือ

๑. อัธธาสังขยา มาตรการวัดระยะทาง
๒. ธัญญสังขยา มาตรการตวงสิ่งของ
๓. ปมาณสังขยา มาตรการชั่งสิ่งของ
๔. ภันทสังขยา ระบบการนับจำนวน
๕. มูลภันทสังขยา มาตรการนับเงินตรา
๖. นีลหาปณสังขยา การนับมูลค่า และการกำหนดขนาดนืลหาปณะ

๔. คัมภีร์เรื่อง มังคลัตถทีปนี

คัมภีร์เรื่อง มังคลัตถทีปนี มีข้อสังเกตอยู่ประเด็นหนึ่ง คือ มังคลัตถทีปนีจัดเป็นหนังสือชั้นอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หรือเกจิอาจารย์ เพราะมังคลัตถทีปนี บรรจุไว้ทั้งอรรถกถา ทั้งคำเกจิอาจารย์ ท่านพระสิริมังคลาจารย์เป็นผู้แต่ง แต่งมุ่งแก้ความในมงคลสูตร โดยยกบาลีในมงคลสูตรเป็นอุเทศ แต่ในการแต่งแก่นั้น ที่ไหนท่านวิจารณ์แสดงมติ ท่านก็อ้างอรรถกถาบ้าง ฎีกาบ้าง อนุฎีกาบ้าง คำเกจิอาจารย์บ้าง ประกอบกับคำของท่านเพื่อให้เป็นหลักฐาน ที่ไหนท่านไม่แก้เองโดยตรง ท่านก็ยกปกรณ์นั้น ๆ ขึ้นเป็นคำแก้ โดยลักษณะเช่นนี้ มังคลัตถทีปนี จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะจัดเป็นหนังสือชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะได้ แต่ต้องนับว่าเป็นหนังสือชั้นปกรณ์พิเศษที่ดีเยี่ยม เป็นเกียรติอันงาม สำหรับภิกษุไทย^{๑๑}

คัมภีร์มังคลัตถทีปนี เป็นเรื่องราวที่ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับมงคล ๓๘ ประการ โดยแต่ละมงคลนั้นนอกจากจะอธิบายคาถาแล้ว ยังมีชาดกประกอบเนื้อเรื่องอีกด้วย เนื้อหาของมังคลัตถทีปนีเป็นเรื่องราวเกิดขึ้น ประกอบด้วยมงคล ๓๘ ประการ

ตลอดระยะเวลาในการดำเนินชีวิตของพระสิริมังคลาจารย์ ภายใต้อบรมแห่งผ้ากาสาวพัสตร์ ท่านได้ถวายตนให้กับพระพุทธศาสนาและตั้งปณิธานในการนำหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเผยแผ่ให้กับพุทธศาสนิกชนได้ทำความเข้าใจและเข้าถึงหลักการปฏิบัติ

^{๑๐} พระมหาสง่า วีระสโร และคณะ, *ชีวิตและงานพระสิริมังคลาจารย์*, หน้า ๑๙ - ๒๔.

^{๑๑} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, *มังคลัตถทีปนี แปลเล่ม ๑*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

โดยผ่านวรรณกรรมทั้งเวสสันดรที่ปณี จักกาวาฬที่ปณี สังขยาปกาสะกฏีกา และมังคลัตถที่ปณี แต่ละเรื่องท่านได้ประพันธ์จำแนกออกเป็นข้อย่อยและอธิบายให้สอดคล้องกับหลักธรรม โดยแสดงขอบข่ายเนื้อหาของหลักธรรมอย่างละเอียดด้วยวิธีบรรยายตามลักษณะแบบโวหาร เทศนา โวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร เพื่อมุ่งให้บุคคลที่ได้ศึกษาเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของหลักธรรมในมงคลสูตรได้ง่ายขึ้น พร้อมทั้งจะนำหลักธรรมดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

พระมหาเถระ ผู้ซึ่งครูทั้งหลายขนานนามว่า สิริมงคลผู้อยู่ในสุญญาคาร คำว่า สุญญาคาร หมายถึง (ปุ., นปุ.) เรือนว่าง, ฯลฯ, เรือนสงัด., ที่มีเรือนสุญ (คือไม่มีเรือน), ที่ว่างจากเรือน (อาคาร+สุญญ กลับบทหน้าไว้หลัง), ที่ว่าง, ที่สงัด, ที่วิเวก^{๑๒} อันเป็นที่เกิดความเลื่อมใสของคนทั้งหลายผู้มาถึงอันเป็นที่สงัด ในที่คำวาทหนึ่ง เบื้องทิศทักษิณแห่งนวุระ (เชียงใหม่) ผู้ยินดีในวิเวก มีอุตสาหะมาก ทรงพระไตรปิฎก ประดับด้วยความเชื่อ ความรู้ และความเพียร ประารถนาความฉลาดเพื่อตนและคนอื่น ๆ แต่งมังคลัตถที่ปณีนีไว้ เมื่อปีวอก ศักราช ๘๘๖ ใน (รัช) กาลของพระเจ้าราชาธิราช จอมมनुข เป็นผู้ยอดแห่งพระราชชาติทั้งปวง เป็นราชันต์ดาของพระราชาทรงพระนามว่า ลกะ ผู้เป็นเจ้าในนวุระราชธานี (ปรเมนท) ทรงมีศรัทธาอย่างยิ่ง ประารถนาพระสัมพันธุญตญาณ เลื่อมใสในพระพุทธานุชา ด้วยประการฉะนี้ สอดคล้องกับปณิธานของพระสิริมังคลาจารย์ ที่รจนามังคลัตถที่ปณีนีนั้น เพื่อให้เป็นไปด้วยความสำเร็จ และปราศจากอันตราย ขอความหวังอันดีงามของหมู่สัตว์ทั้งมวลจงสำเร็จด้วยเทอญ^{๑๓}

คุณค่าวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ที่มีต่อสังคมไทยร่วมสมัย

บทความวิชาการเรื่องนี้ ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์คุณค่าวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ผ่านวรรณกรรมทั้ง ๔ เรื่องที่มีคุณค่าด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านการดำเนินชีวิตและด้านประเพณีวัฒนธรรม ที่มีต่อสังคมไทยทั้งในอดีตและจนถึงสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้และนำมาดำเนินการในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเนื้อหาที่สะท้อนถึงคุณค่าต่อสังคมไทยร่วมสมัย ในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. คุณค่าด้านสังคม

จะเห็นว่าเนื้อหาแสดงบทบาทของสังคม เช่น การบริจาคมีอิทธิพลที่สะท้อนในสังคมไทยปัจจุบันมาก เช่น อิทธิพลด้านการบริจาคเงินสมทบทุนต่างๆ ซึ่งคนปัจจุบันนิยม

^{๑๒} ป. หลวงสมบุญ, พจนานุกรม มคอ - ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ปทุมธานี : โอ.เอส. พริ้นส์ตั้งแฮร์ส, ๒๕๕๗), หน้า ๗๕๔.

^{๑๓} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, มังคลัตถที่ปณี แปลเล่ม ๕, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๑ - ๑๗๔.

บริจาคกันมากไม่ว่าจะบริจาคให้กับวัด สมาคมหรือมูลนิธิ หรือหน่วยงานต่างๆ แม้แต่การสละอวัยวะให้เป็นทาน คนในสังคมปัจจุบันนิยมบริจาคเลือดในขณะที่มีชีวิตอยู่ หรือแม้กระทั่งร่างกายให้กับโรงพยาบาล นอกจากนี้ ทางสถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐบาลให้ความสำคัญในการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะของประชาชนทั่วไปทั้งในส่วนตัว ครอบครัว สังคมและชุมชนตลอดจนถึงระดับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ได้ช่วยกันด้วยจิตอาสาหรือจิตสาธารณะโดยไม่คิดผลตอบแทนใดๆ เป็นการทำให้ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ หรือเป็นธรรมทาน ถือว่าเป็นผลมาจากแนวคิดคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมผลงานของพระสิริมิ่งคลาจารย์ในมิติสังคมศาสตร์ คนเราที่อยู่บนโลกนี้ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีความเกี่ยวข้องกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยบุคคลเริ่มมาจากครอบครัว ชุมชน และสังคม ในการอยู่ร่วมกัน ก็มีกฎระเบียบในการควบคุมความประพฤติให้แต่ละบุคคลอยู่ในระเบียบเพื่อให้สังคมมีความสุข แต่บางครั้งผู้คนก็ไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบต่าง ๆ ปัญหาทางสังคมก็เกิดขึ้น แต่ถ้าหากทุกคนมีการประพฤติปฏิบัติตามหลักของมงคลสูตรแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่เกิดขึ้น

๒. คุณค่าด้านการศึกษา

อิทธิพลต่อการศึกษา ดังจะมองเห็นได้อยู่ ๒ ประการด้วยกัน คือ ประการแรก มีผลต่อการจัดการศึกษา มังคลัตถทีปนี ที่พระสิริมิ่งคลาจารย์ได้รจนาขึ้น และได้นำมาเป็นหลักสูตรการศึกษา เช่น มังคลัตถทีปนี ถือว่าเป็นคัมภีร์ชั้นยอดในทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์ของไทยได้แต่งขึ้นมา มีคุณค่าต่อพระศาสนา โดยคณะสงฆ์ของไทยได้นำมาเป็นหลักสูตรการศึกษา ภาษาบาลีแก่พระภิกษุ สามเณรที่ศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีได้ศึกษา และได้จัดพิมพ์เป็นหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์แผนกบาลี ใช้เรียนชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยค และหลักสูตรบาลีเปรียญธรรม ๕ ประโยค คัมภีร์นี้จึงมีคุณค่าทางศาสนาให้คณะสงฆ์ได้เรียนรู้และนำไปเผยแผ่แก่ศรัทธาประชาชนอีกมากมาย

ประการที่สองมีอิทธิพลต่อบุคคลที่ศึกษา ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ และประชาชนทั่วไป เพราะวรรณกรรมต้องมีการแสดงองค์ความรู้หลายประการด้วยกัน ซึ่งถ้าหากปฏิบัติตามย่อมนประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียน เช่นมงคลข้อที่ ๗ **เป็นพหูสูตร (พาทุสจฺญญ)** การศึกษา คือ การเรียนรู้ การกระทำความเข้าใจ การค้นคว้า การพินิจพิจารณา ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นมาจากการฟัง การสอบถาม การสนทนา หรือการค้นคว้าจากตำรา เป็นต้น สิ่งที่คุณจะต้องเรียนรู้ มีทั้งวิชาการทางโลก ซึ่งวิชาเหล่านี้ เป็นสิ่งจำเป็นที่บุคคลจะต้องเรียนรู้ เพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิต วิชาการทางศาสนา การเรียนรู้ในทางศาสนานั้น ได้แสดงถึงทางเสื่อมและทางเจริญทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจเอาไว้ หรือ มงคลข้อที่ ๘ **มีคิลปะ (ลিপฺปญจ)** คือ ความเป็นผู้ฉลาดในวิชาชีพต่างๆ อันเป็นเครื่องดำรงชีวิตมีอยู่ ๒ ประเภท คือ คิลปะของ

นักบวช ผู้ที่บวชในพระพุทธศาสนาจะต้องมีความรอบรู้ในงานที่ตนจะต้องจัดต้องทำ และศิลปะของคฤหัสถ์ ได้แก่ วิชาชีพต่าง ๆ ที่คฤหัสถ์จะต้องใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตของตน ในการสร้างฐานะความมั่นคงของครอบครัว เป็นต้น

ดังนั้น สรุปได้ว่า คุณค่าต่อการศึกษา ผลงานของท่านถือว่ามีประโยชน์และอิทธิพลต่อการศึกษามาโดยตลอดตั้งแต่อดีตตราบจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลงานด้านวรรณกรรมที่ท่านได้รจนาเอาไว้ นับตั้งแต่ พ.ศ.๒๐๖๐ – ๒๐๖๗ โดยประมาณ คือ เวสสันดรทศปิณี จักกวัตตทศปิณี สังขยาปกาสฎีกา และมังคลัตถทศปิณี ซึ่งเป็นการอธิบายห้วงข้อธรรมจากพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี โดยลักษณะพิเศษในการอธิบายนั้น ท่านพยายามคงไว้ซึ่งอรรถในพุทธพจน์ และแต่งเติมด้วยภาษาที่มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับโครงเดิมด้วยประโยคที่กระชับแจ่มแจ้งและเข้าใจง่าย ประกอบกับการนำเอาอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกามาอ้างอิงเพื่อให้ได้ใจความที่ถูกต้องและชัดเจน การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย คือการศึกษาภาษาบาลี โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี ชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยค และหลักสูตรเปรียญธรรม ๕ ประโยค ที่มาจากวรรณกรรมมังคลัตถทศปิณี

๓. คุณค่าด้านการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตที่ได้รับจากอิทธิพลของวรรณกรรม ได้แสดงถึง สิ่งแวดล้อม ที่มีเครื่องเปรียบเทียบ ที่มีจุดศูนย์กลาง คือ สุริยะ การดำเนินไปแห่งระบบมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตที่ต้องมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตโดยมีธรรมเป็นเครื่องนำเพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนที่ต้องการความเจริญรุ่งเรือง การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งประกอบด้วยหลักและวิธีการซึ่งเป็นขอบเขตของการดำเนินชีวิตไม่ให้ผิดพลาด ถ้าหากบุคคลในชุมชน สังคม และประเทศชาติต่างก็ปฏิบัติตามหลักมงคลสูตรนี้ สังคม ชุมชน ก็อยู่อย่างสันติสุข ประเทศชาติก็จะเจริญเต็มไปด้วยผู้คนที่มีความดีและจริยธรรม เช่น การไม่คบคนพาล คนพาลนั้น มีลักษณะคือ ชอบคิด พูด และทำ แต่สิ่งที่ไม่ดี ไม่มีประโยชน์ การคบคนพาลก่อให้เกิดโทษ เมื่อไม่คบคนพาลแล้ว ความเป็นมงคลก็จะเกิดขึ้นกับตนเอง หรือการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งถือว่ามีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของคนเรา สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตต่อตนเองและผู้อื่นอย่างแท้จริง

๔. ด้านประเพณีวัฒนธรรม

วรรณกรรมทั้ง ๔ นี้มีคุณค่าและอิทธิพลต่อสังคมไทยร่วมสมัย ในลักษณะความเชื่อที่ความเด่นอยู่ที่วัฒนธรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับมหาเวสสันดรชาดก ที่สอนในเรื่องการให้ทาน การบริจาค ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผลจากการซึมซับรูปแบบของคนดีน้ำใจงามจากพระเวสสันดร หล่อหลอมให้คนที่มีความเชื่อมีอัธยาศัยงดงาม โอบอ้อมอารี อ่อนโยน อ่อนหวาน มีเมตตาริฉัตรกับทุกคนเป็นที่ประทับใจติดใจในความทรงจำของผู้ที่ได้มาสัมผัส หลงมนตร์

เสน่ห์แห่งวิถีล้านนาวิถีพุทธยากที่จะลืมเลือนไปได้ จนทำให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย เช่น ประเพณีการตั้งธรรมหลวง อาณิสสรสังการฟังเทศน์เวสสันดรชาดก มีการถวายทานและการบริจาค^{๑๔}

นอกจากนี้ มีเนื้อหาที่แสดงถึง พื้นที่สถานที่ต่างๆในจักรวาล โดยกล่าวถึง “ชีวิต” ที่อยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้มีการอธิบายพื้นที่หรือสถานที่นั้นๆชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำให้มีคุณค่าในทางสังคมล้านนาไทย เกี่ยวกับความเชื่อของเทวดาในรูปแบบสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม และพิธีกรรมซึ่งแสดงออกให้เห็นว่า รูปแบบต่างๆทั้งที่เป็นเรื่องราว และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเทวดาที่ปรากฏตามสิ่งปลูกสร้าง ตราสัญลักษณ์ สถานที่ พร้อมกันนั้น เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเทวดา บาบ บุญคุณโทษ ประโยชน์ และมีโช่ประโยชน์ จึงทำให้สังคมล้านนาและสังคมไทยในปัจจุบันมีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง เพราะคติความเชื่อ เรื่องเทวดาได้ก่อให้เกิดความเชื่อมโยง ทางศีลธรรมระหว่าง เทวดา กับมนุษย์ ได้อย่างผสมกลมกลืนอย่างเหนียวแน่น ฉะนั้น คติความเชื่อดังกล่าวอาจก่อให้เกิดวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่งดงามของไทยที่สืบมาจากเทวดาอีกมากมาย โดยเฉพาะการอาศัยทางคัมภีร์จักรวาลที่ปณี ที่กล่าวถึงเรื่องเทวดา อันเป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดพิธีกรรมที่ทรงคุณค่ายิ่งแก่สังคมไทยเราตลอดมา^{๑๕} นอกจากนี้ คติที่มาออกมาเป็นงานสถาปัตยกรรมนั้นจะถูกออกแบบเป็นเจดีย์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของงานสถาปัตยกรรมการออกแบบดังกล่าวได้อาศัยคติจากจักรวาลที่ปณีโดยเริ่มตั้งแต่ส่วนฐาน กล่าวถึงฐานจักรวาลที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีวงกลมซึ่งเป็นตัวเจดีย์วางทับตรงกลาง นอกจากนี้ งานศิลปกรรมที่ตกแต่งสถาปัตยกรรมภายในวัดที่ได้รับอิทธิพล เช่น สัตภัณฑ์ หมายถึง ชื่อเชิงเทียน ทำเป็นแผงรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วติดไม้กลึงเป็นเชิงเทียน อีกทั้งรอยพระพุทธรูป ซึ่งมีทั้งรอยพระพุทธรูปที่เกิดจากธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยวัสดุต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลงานทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ปรากฏในวัดต่างๆ ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังสะท้อนคุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณีในการคบเพื่อนหรือมิตร เชื่อว่า ถ้าเกี่ยวข้องกับคบคน หากคบคนมีนิสัยพาลเปรียบเหมือนกับการที่บุคคลนำไปไม้หรือกระดาศที่สะอาด ไปห่อปลาเน่า หรือสิ่งสกปรกย่อมจะมีกลิ่นเหม็นตามสิ่งสกปรกนั้น

---

^{๑๔} พิสิฐภัฏ โครตรสุทธิ์, พระมหาเวสสันดรที่ปณี : สาระ คุณค่า และนัยสำคัญต่อวิถีสังคมและวัฒนธรรมล้านนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://phil-re4you.blogspot.com/re4you.blogspot.com/2015/06/blog-post_2.html [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒].

^{๑๕} พระจักรกฤษณ์ ธีระมโฆ, “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเทวดาในคัมภีร์จักรวาลที่ปณี”, วิทยานิพนธ์ พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘).

ดังนั้น วรรณกรรมที่กล่าวมาสะท้อนให้เกิดเป็นประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมไทย คือแนวความเชื่อในการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ดั่งงาม และได้ถ่ายทอดแนวปฏิบัตินั้นสู่สังคมไทยปัจจุบันและแก่นุชนรุ่นหลังได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ สืบไป

บทสรุป

จากการศึกษาผลงานด้านวรรณกรรมของพระสิริมังคลาจารย์ พอสรุปได้ว่า พระสิริมังคลาจารย์ ถือเป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในล้านนา ที่ได้รับการยอมรับทั้งในด้านวิชาการทางพระพุทธศาสนาและคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อสังคม ท่านได้รับงานและอรรถาธิบายเนื้อความในพระไตรปิฎกให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ประกอบไปด้วยเวสสันดรที่ปณี จักกภาพที่ปณี สังขยาปกาสกฏีกา และมังคลัตถที่ปณี วรรณกรรมทั้ง ๔ เรื่องนี้ วรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย ซึ่งได้มีการกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับของนักวิชาการนำมาอ้างอิงอยู่เสมอ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมดังกล่าวมีคุณค่าต่อสังคมไทยมาทุกยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณค่าที่มีต่อการศึกษา คุณค่าที่มีต่อการดำเนินชีวิต ที่มีต่อสังคม และที่มีต่อขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์และรัฐบาลให้ความสำคัญในการมีจิตอาสาหรือจิตสาธารณะของประชาชนทั่วไปทั้งในส่วนตัว ครอบครัว สังคมและชุมชน ตลอดจนจนถึงระดับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ได้ช่วยกันด้วยจิตอาสาหรือจิตสาธารณะโดยไม่คิดผลตอบแทนใดๆ เป็นการทำให้ถวายพระราชกุศลแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ และพระบรมศานุวงศ์ ในวโรกาสสำคัญต่าง ๆ ก่อให้เกิดเป็นประเพณีและวัฒนธรรมในสังคมไทย คือแนวความเชื่อในการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ดั่งงาม และได้ถ่ายทอดแนวปฏิบัตินั้นสู่สังคมไทยปัจจุบันและแก่นุชนรุ่นหลังได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบไป เพราะฉะนั้น วรรณกรรมทั้ง ๔ เรื่อง จึงมีคุณค่าที่มีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติตนเองของชาวล้านนาในอดีตจนส่งผลมาถึงสังคมไทยปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติจริงในชีวิต จึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของพระสิริมังคลาจารย์เปรียบเสมือนพุทธสัญลักษณ์ล้านนาที่เด่นชัดและเห็นประจักษ์ทุกยุคสมัย

๓๖๒ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๒)

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **มังคลัตถทีปนี แปล**

เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. **มังคลัตถทีปนี แปล**

เล่ม ๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ป.หลวงสมบุญ. **พจนานุกรม มคอ - ไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. ปทุมธานี: โอ.เสส. พรินส์ตั้งเฮ้าส์, ๒๕๕๗. พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์, **พระมหาเวสสันดรทีปนี : สารระคุณค่า และนัยสำคัญต่อวิถีสังคมและวัฒนธรรมล้านนา.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://phil-re4you.blogspot.com/re4you.blogspot.com/2015/06/blog-post_2.html [๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒].

พระจักรกฤษณ์ ธีรธมโม, ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องเทวดาในคัมภีร์จักรวาฬทีปนี, **วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.**

พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ และคณะ. **รายงานการวิจัย เรื่อง “บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระสิริมังคลาจารย์”.** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

พระมหาสง่า ธีรสวโร และคณะ. **ชีวิตและงานพระสิริมังคลาจารย์.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, ๒๕๔๖.

พระมหาสังวร สีลสวโร. **พระสิริมังคลาจารย์ มหาปราชญ์แห่งล้านนาไทย.** (ม.ป.ท. ม.ป.ป.).

ศักดิ์ศรี แยมันดดา. **ตามรอยพระสิริมังคลาจารย์สังฆปราชญ์ล้านนา.** เชียงใหม่ : โรงพิมพ์จรรยาฟิล์ม, ๒๕๕๖.

สดุภณ จังกาจิตต์. **จามเทวีวงศ์.** วารสารอักษรศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เล่มที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๑๘, ๒๕๑๘.

